

Deltaplan
Agrarisch
Waterbeheer

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Gebiedsdocument Agrarische Wateropgave

Ten behoeve van
Hoogheemraadschap van Delfland

9 november 2021

Deltaplan
Agrarisch
Waterbeheer

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Gebiedsdocument Agrarische Wateropgave

Hoogheemraadschap
van Delfland

9 november 2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 DAW Impuls	4
1.2 Vervolgstappen	5
1.3 Afbakening GAW	6
1.4 Samenhang landelijke programma's en Europese richtlijnen	7
1.5 Leeswijzer	8
2. Voortgang en samenwerking	9
2.1 Huidige samenwerking	9
2.2 Lopende processen	10
3. Wateropgaven landelijk gebied	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Focusgebieden voor Delfland	17
3.3 HHD 0: Generieke opgaven	17
3.4 Delfland 01: MinD	18
4. Literatuur	22
Bijlage 1. Resultaatkaart werksessie 4 juli 2019	23
Bijlage 2. Bijlage stoffenbalansen	24
Bijlage 3. landgebruik per deelgebied	26
Bijlage 4. DAW projectenlijst DAW projectenlijst	27

Disclaimer

Voorliggend Gebiedsanalyse Agrarische Wateropgave (GAW) is een werkdocument in het kader van de DAW-impuls en is een bouwsteen voor het Uitvoeringsprogramma (UP). Het UP wordt eind 2021 bestuurlijk vastgesteld.

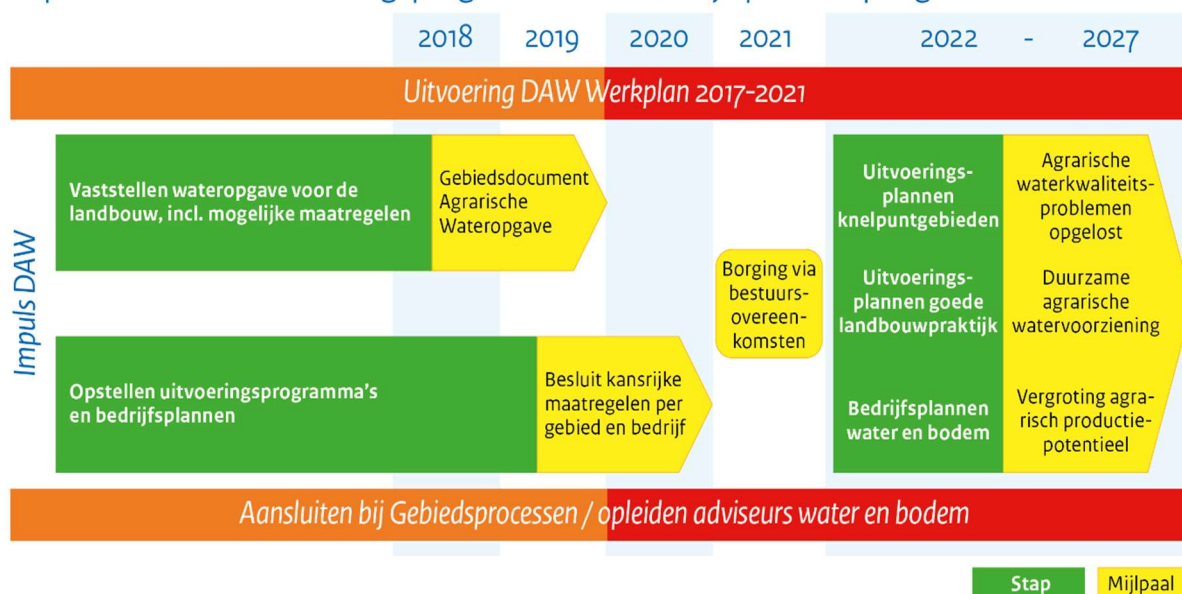
Het openbaar beschikbaar stellen van dit document aan derden vóór de bestuurlijke vaststelling kan plaatsvinden na toestemming van het waterschap of LTO.

1. Inleiding

1.1 DAW Impuls

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer is een initiatief van LTO Nederland om in samenwerking met de waterschappen zich in te zetten voor verbetering van grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, het voorkomen van droogte- en natschade en het versterken van de landbouwbedrijven. Het programma loopt al enkele jaren en er ontstond de behoefte om scherper in beeld te krijgen in welke gebieden welke agrarische opgaven liggen in relatie tot bovengenoemde doelen. Hierdoor krijgen de boeren meer zicht op de opgaven in hun omgeving, kan het DAW-supportteam gerichtere ondersteuning bieden aan de boeren en kunnen de activiteiten van DAW en waterschap elkaar nog meer versterken. Vanuit dit perspectief is het proces van de DAW-impuls ontworpen en bestuurlijk omarmd (Bestuurlijke Overleg Open Teelt (BOOT) in september 2017 en het Bestuurlijk Overleg Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater van 3 november 2017). Onderstaande figuur geeft dit proces weer.

Impuls DAW: naar uitvoeringsprogramma's en bedrijfsplannen per gebied

Figuur 1.1 proces DAW impuls

Gebiedsdocument

Per waterschapgebied is vanuit DAW samen met de waterschappen, agrarische collectieven en LTO-afdelingen, dit voorliggende *Gebiedsdocument Agrarische Wateropgave (GAW)* opgesteld. Hierin is gezamenlijk in beeld gebracht wat er speelt op het gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit (grond- en oppervlaktewater) en welke maatregelen hierbij zouden moeten worden genomen. Het GAW bevat de wateropgave voor de landbouw in lijn met het Stroomgebied Beheersplan 3. In dit document onderscheiden we de gebieden waarvoor we binnen het beheersgebied met DAW aan de slag willen en daarbij passende kansrijke maatregelen voor de landbouwsector (WAT, WAAR, HOE). De GAW's zijn tot stand gekomen met in acht name van de beschikbare bronnen en bodem- en watersysteemkennis die voorhanden is. Dit proces wordt gecoördineerd door het DAW supportteam.

1.2 Vervolgstappen

Uitvoeringsprogramma

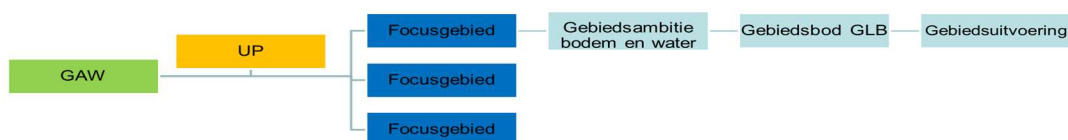
In 2021 willen we de opgaven en gebied waarbinnen we aan de slag willen, voortvloeiend uit dit GAW, inclusief effectieve landbouw maatregelen en kansrijke gebiedsprocessen vastleggen in regionale DAW uitvoeringsprogramma's (UP). Voor het beheersgebied van Delfland kijken we met name naar de melkveehouderij wat hoofdzakelijk in het gebied Midden Delfland is georiënteerd. Waarbinnen we de komende jaren ook mogelijk verder maatwerk uitwerken in de bodem- en waterplannen op bedrijfsniveau. Hierbij moet ook gebiedsbreed aandacht blijven voor alle agrarische bedrijven en de bijdrage die zij kunnen leveren aan de wateropgave in het waterschap. Dit kan via een themagerichte aanpak en/of een sectorgerichte aanpak. Afspraken hierover horen ook thuis in het UP.

In de DAW uitvoeringsprogramma's maken de waterbeheerder, de agrariërs en mogelijke andere deelnemende partijen onder meer afspraken over de uitvoering, de focusgebieden, de planning, de te nemen maatregelen en beschikbare budgetten (WIE, WANNEER, WAARMEE). Ook afspraken over de route naar doelbereik en monitoring kunnen er in worden opgenomen. Het GAW is de inhoudelijke basis voor de bestuurlijke afspraken in het UP. Binnen het proces van het GAW is aan de beide partijen de vrijheid te kiezen hoe dit in te vullen.

De vorm en opzet van de DAW UP's is nog in ontwikkeling en zal aansluiten bij regionale initiatieven en wensen. Belangrijkste doel is om de samenwerking in gebieden te blijven faciliteren, om gezamenlijk resultaat te kunnen blijven boeken en de ondernemers te inspireren en te ondersteunen om in beweging te blijven/komen.

Gebiedsgerichte aanpak

De gebiedsgerichte aanpak richt zich met name op het gebied Midden Delfland, waarin de water- en bodemopgaven zoals verwoord in het GAW centraal staan. In een dialoog met de boeren, het waterschap en mogelijke andere deelnemende partners in het focusgebied werken we het GAW gebied-specifiek uit in een gezamenlijk gebiedsambitie. Met het voorwerk dat is gedaan kan dit proces licht worden vormgegeven. Die gebiedsambitie verbinden we aan financieringsmogelijkheden, met name aan de 3 interventielagen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) (ecopunten, agrarisch natuurbeheer en investeringen) in een gebiedsbod (gebiedsdeal) en na goedkeuring kan de uitvoering in het gebied plaatsvinden. Deze gebiedsgerichte aanpak is nieuw binnen het GLB. In 2021 en 2022 wordt hiermee in pilotgebieden ervaring opgedaan.

Figuur 1.2 'gebiedsgerichte aanpak'

De primaire verantwoordelijkheid voor de realisatie van de landbouwopgave en het nemen van de goede maatregelen ligt bij de agrariërs. Belangrijk om dit voor ogen te blijven houden, ook bij een verdere uitwerking richting een gezamenlijke programmering en verdere uitwerking en uitvoering. Het moet een 'bottom-up' aanpak zijn en blijven, waarbij het waterschap (en/of een andere overheid) faciliteert waar nodig en waar zij kan.

1.3 Afbakening GAW

Het GAW gaat over gebiedsspecifieke opgaven en de meest effectieve maatregelen gericht op de waterkwaliteit en waterkwantiteit in die gebieden. Het gaat hier grotendeels om bovenwettelijke maatregelen die niet al vanuit het huidige landbouwbeleid en regelgeving verplicht zijn. Het GAW richt zich op de agrarische wateropgave en hoe hier samen met de agrarische sector een oplossing voor te vinden. Externe factoren die wel spelen in het agrarisch gebied, maar waar de agrariër geen invloed op kan uitoefenen, vallen buiten het GAW. Daarbij kun je denken aan overige bronnen voor herkomst van nutriënten zoals RWZI's, aanvoer buitenland, riooloverstorten, het voorkomen van exoten zoals de Amerikaanse rivierkreeft, etc.

Vrijwillig maar niet vrijblijvend

Voor het terugdringen van de emissies kan de overheid vrijwillige en verplichte maatregelen inzetten. Verplichte maatregelen (zoals aanvullende maatregelen om emissies van gewasbescherming naar het oppervlaktewater te verminderen) zijn bewezen effectief om doelen te halen, mits de naleving voldoende is. Ze zijn zeker nodig, maar hebben als nadeel dat ze wrevel wekken in een agrarische wereld die al te maken heeft met een veelheid aan wettelijke voorschriften en geboden. Vrijwillige maatregelen, zoals het versterken van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, kunnen effectief zijn als boeren actief worden benaderd en worden begeleid, de maatregelen aansluiten bij de bedrijfsvoering en als boeren via subsidies mogelijkheden krijgen om bovenwettelijke maatregelen te nemen (Kansrijk landbouw- en voedselbeleid, PBL, 2020). Het voordeel van de vrijwillige route is dat agrariërs die meedoen gemotiveerd zijn om ook daadwerkelijk stappen te zetten. Vanwege het vrijwillige karakter past het DAW dus goed in het perspectief van de ondernemende samenleving, waarbij intrinsieke motivatie een belangrijke drijfveer is. Voor een succesvolle implementatie van DAW zijn transitie nodig die niet alleen door betrokken agrarische ondernemers, maar ook door overheidsmedewerkers en bestuurders zouden moeten worden doorleefd:

a) Vrijwillige doch niet vrijblijvende aanpak op basis van bewustwording, intrinsieke motivatie en vakmanschap in plaats van verplichtend/dwingend opgelegd door (generieke) wet- en regelgeving (dat niet motiveert);

b) Van generieke, landelijke maatregelen naar regionale of locatiespecifieke maatregelen, waarbij de regionale of lokale opgaven, die van locatie tot locatie verschillen, leidend zijn.

Binnen het DAW staat voornamelijk de boer aan het roer voor de keuze aan maatregelen die een bijdrage kunnen gaan leveren voor het verbeteren van de waterkwaliteit.

Er wordt steeds vaker een beroep gedaan op boeren om watersystemen te helpen beheren, te (co-)investeren en te sturen naar een wenselijke toestand: boeren als waterbeheerders. Door bodem- en waterbeheer en investeringsbeslissingen op de boerderij beïnvloeden boeren hun eigen waterbeschikbaarheid, maar hun lokale interventies hebben ook implicaties op systeemniveau. Boeren beïnvloeden watersystemen en worden op hun beurt beïnvloed door het (water)systeem waarin ze opereren. Het gezamenlijk waarderen van water (goede kwaliteit en beschikbaarheid) is hierbij belangrijk, meetbaar en levert resultaat op.

Het GAW wordt ruimtelijk begrensd door de grenzen van het betreffende waterschap.

Afspraken over rolverdeling, verantwoordelijkheden, uitvoering van maatregelen en financiering zijn geen onderdeel van het GAW.

De focusgebieden zijn bepaald op basis van een werksessie met of input vanuit het waterschap. De inbreng van de resultaten van de waterkwaliteit- en kwantiteitsonderzoeken van de waterschappen hebben in de werksessies geleid tot duiding van de opgave in de verschillende gebieden van het waterschap. Voor het GAW is geen nadere deskstudie verricht op basis van alle onderliggende onderzoeken van het waterschap.

1.4 Samenhang landelijke programma's en Europese richtlijnen

Het DAW draagt bij aan de integrale wateropgaven die de overheid heeft ten aanzien van waterkwaliteit en waterkwantiteit. In deze paragraaf staat aangegeven op welke wijze in het GAW is vormgegeven aan de verschillende programma's en richtlijnen.

Deltaprogramma Zoetwater

Het toewerken naar een klimaat robuustere inrichting van het watersysteem is prioriteit in het Deltaprogramma Zoetwater. In de lopende gebiedsprocessen van het Deltaprogramma Zoetwater wordt waar mogelijk en relevant het DAW betrokken bij het definiëren van de regionale opgaven en benodigde maatregelen.

KRW, Nitraatrichtlijn en Grondwaterrichtlijn

De waterkwaliteitsopgaven voor oppervlakte- en grondwater is gefundeerd op de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Nitraatrichtlijn en de Grondwaterrichtlijn. In het gebiedsproces voor het 3e stroomgebiedbeheerplan (SGBP3) zijn waar mogelijk en relevant ook de landbouwspecifieke opgaven in beeld gebracht. De uitwerking hiervan zal onderdeel zijn van het DAW proces.

Gewasbeschermingsmiddelen

Binnen DAW wordt ook gewerkt aan het verminderen en voorkomen van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater. Binnen het uitvoeringsprogramma dat voortkomt uit de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 wordt ook gewerkt aan deze doelen. Onderdeel van het uitvoeringsprogramma is het Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten, waarin overheden en bedrijfsleven gezamenlijk doelen en acties hebben geformuleerd voor vermindering van emissies via erf, perceel en drift. Parallel hieraan wordt emissie in de glastuinbouw aangepakt via het Hoofdlijnenakkoord Waterzuivering Glastuinbouw en het afsprakenkader Emissieloze kas (later meer). Vanuit DAW wordt waar mogelijk en relevant samengewerkt met het uitvoeringsprogramma en worden de maatregelen in de gebiedsgerichte aanpak op elkaar afgestemd.

Drinkwaterwingebieden

Het GAW richt zich (naast waterkwantiteit) met name op de verbetering van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater, waarbij maatregelen ook kunnen bijdragen aan een verbetering van de grondwaterkwaliteit. In 2017 is een bestuursovereenkomsten tussen LTO Nederland, Vewin, IPO en de ministeries van LNV en IenW gesloten voor de bijdrage vanuit de landbouw aan schonere grondwater. Hiervoor wordt gewerkt aan de vermindering van nutriënten in het grondwater. Geen van deze 34 gebieden ligt in het beheergebied van het waterschap.

Bijdrage aan andere initiatieven

De beoogde gebiedsprocessen, integrale aanpak, oplossingsrichtingen en maatregelen kunnen daarnaast bijdragen aan een aantal andere Europese richtlijnen en lopende landelijke programma's, zoals het Nationaal Programma Landbouwbodems, het Klimaatakkoord, de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten, Deltaplan Biodiversiteit en IBP Vitaal Platteland.

In bijlage 5 is een bronnenlijst opgenomen met daarin links naar de bovenstaande programma's en de specifieke beleidsthema's waar deze programma's aan DAW raken. De specifieke maatregelen, voor zover deze reeds bekend zijn, maken geen onderdeel uit van het in hoofdstuk 3 genoemde handelingsperspectief maar kunnen in de verdere uitwerking mogelijk wel als kansrijke maatregel(en) of meekoppelkansen worden benut. Indien er op dit moment al concrete samenwerkingsafspraken bestaan tussen programma's, staan deze in hoofdstuk 2.

1.5 Leeswijzer

Ten behoeve van de DAW impuls is voor de meeste waterschappen een gebiedsdocument agrarische wateropgave opgesteld (GAW). Hoewel de inhoud en het detailniveau per waterschap verschilt is uitgegaan van één standaardopzet. Hoofdstuk 1 bevat een algemene toelichting op de DAW impuls en het GAW. Hoofdstuk 2 omschrijft het proces van samenwerking tussen DAW, het waterschap en overige betrokken partijen. Hierbij wordt enerzijds ingegaan op lopende DAW projecten, het proces dat tot nu toe gelopen is en de stappen die worden gezet van het GAW naar het uitvoeringsprogramma.

De agrarische wateropgave voor waterkwaliteit en -kwantiteit is opgenomen in hoofdstuk 3. Naast een algemene toelichting op de opgave wordt ingegaan op specifieke gebieden. Verder wordt de agrarische opgave gekoppeld aan een handelingsperspectief.

2. Voortgang en samenwerking

In het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer komen belangen van boer en waterbeheerder samen. Het handelen van de ene partij heeft gevolgen voor de andere partij. Boer en waterbeheerder hebben elkaar dus nodig om hun eigen en de gemeenschappelijke doelen te behalen. Een goede afstemming tussen DAW en de waterbeheerder is dus van groot belang. Dit hoofdstuk omschrijft de lopende samenwerking én het proces dat nodig is voor een gezamenlijke aanpak van de waterschaps- en DAW doelen.

2.1 Huidige samenwerking

De samenwerking met gebiedspartijen heeft een prominente plaats in het handelen van het Hoogheemraadschap van Delfland (hierna Delfland). Vanaf 2005, toen op initiatief van de gemeente Midden Delfland zo'n 125 vertegenwoordigers van alle betrokkenen in het gebied met elkaar de gebiedsvisie Midden Delfland @2025 ontwikkelden, was duidelijk dat het unieke landschap van Midden Delfland beschermd en versterkt moest worden tegen de oprukkende verstedelijking in de Zuidvleugel van de Randstad. De noodzaak om gezamenlijk te werken aan de realisatie van de toekomst van het gebied werd door alle partijen gevoeld. Voor een goede inrichting en beheer van het watersysteem is die samenwerking van groot belang want alle partijen hebben een gedeelde verantwoordelijkheid voor- en invloed op dit systeem.

De samenwerking tussen DAW en Delfland is tot stand gekomen in 2013. De DAW coördinator, de agrarische collectieven en de beleidsmedewerkers van Delfland weten elkaar indien nodig te vinden. Gemeente Midden Delfland heeft een duidelijke trekkersrol bij de samenwerking tussen gebiedspartijen in het gebied op het vlak van agrarische opgaven. Delfland maakt daarvan graag gebruik om zo in contact te komen en blijven van het Midden in Delfland netwerk (MinD).

Er heeft over de afgelopen jaren niet op structurele basis een overleg plaats gevonden tussen DAW en Delfland, tot de start van het DAW- Impuls traject. In de doorkijk naar het opstellen van een uitvoeringsprogramma voor de DAW Impuls is dit contact wel geïntensiveerd. De ontwikkeling en uitvoering van diverse gebiedsgerichte projecten binnen het beheersgebied van Delfland bieden relevante aanknopingspunten voor het DAW traject, zoals het het MinD netwerk (zie verderop in het stuk) en het herstructureringsproject Toekomstbestendige Broekpolder.

En daarnaast;

- Delfland is aangesloten bij de subsidieverordening verduurzaming Kringlooplandbouw van de gemeente Midden Delfland.
- In de periode 2015-2021 is de samenwerking met gemeenten binnen het Netwerk Schoon en Gezond water Delfland gebruikt om KRW maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit af te stemmen. De samenwerking in deze overeenkomst geeft een impuls aan de gezamenlijke aanpak ter verbetering van de waterkwaliteit en samenwerking met andere (gebieds)partners, ook buiten de bestuursovereenkomst c.q. de KRW doelstellingen.
- Voortzetting afsprakenkader Emissieloze kas voor 4 jaar. De samenwerking tussen gemeenten, de hoogheemraadschappen van Delfland en van Schieland en Krimpenerwaard, LTO noord Glaskracht en telers werkt in het kader van de KWR aan op het terugdringen emissies nutriënten en gewasbeschermings-middelen.
- Binnen de Gebiedstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden Delfland, hebben betrokken gebiedspartijen (omliggende gemeenten, Natuurmonumenten, LTO Delflands Groen, Staatsbosbeheer, Midden Delfland Vereniging, provincie Zuid-Holland en Delfland) onder leiding van gemeente Midden Delfland, een gebiedsvisie met als horizon 2040 opgesteld.

2.2 Lopende processen

2.2.1 Bronnenanalyse / watersysteemanalyse

Om helderheid te krijgen over de belangrijkste factoren die van invloed zijn op de ecologische en chemische kwaliteit van het oppervlaktewater wordt veel gemeten. De door Delfland uitgevoerde analyses hebben veel inzicht gegeven in de ontwikkeling van de waterkwaliteit, welke knelpunten spelen in welke waterlichamen en waarmee die knelpunten samenhangen.

Dit inzicht en specifieke deelonderzoeken zijn vertaald in onder andere een actualisatie van de begrenzing voor met name Boezemwateren, het maatregelenpakket en de bijbehorende KRW doelen voor 2027. Duidelijk is dat er voor de komende periode nog vooral maatregelen nodig zijn voor verbetering van de waterkwaliteit en vergroting van de robuustheid van het systeem. Klimaatverandering maar ook ruimtelijke ontwikkelingen leggen een druk op de waterkwaliteit. Per deelgebied (boezem, polder) is bekend wat de huidige situatie is (fysisch-chemisch en biologisch), welke knelpunten er nog zijn en wat er nog moet gebeuren ten aanzien van emissiereductie en ecologische optimalisatie van het waterbeheer. Daarmee kan in beeld gebracht worden met welke agrarische maatregelen het mogelijk is om de gewenste ecologische kwaliteit te realiseren. Delfland heeft in het KRW-proces op polderniveau / gebiedsniveau gebruik gemaakt modelberekeningen t.a.v. de werkelijk gemeten concentraties N en P in het oppervlaktewater ('bewijslast').

Gemeente Midden Delfland heeft in 2008, samen met LTO Delflands Groen en de Provincie Zuid-Holland, het programma Duurzaam Boer Blijven opgezet. Binnen het programma werken melkveehouders samen aan kringlooplandbouw. Al meer dan tien jaar verzamelen, vergelijken en verdiepen ze hun cijfers en kennis over kringlopen. Samen werken ze zo aan een duurzame toekomst van Midden-Delfland. Delfland maakt gebruik van de energie uit het netwerk Midden in Delfland (MinD). In de periode 2015-2016 én 2018-2019 is een gezamenlijke subsidieregeling opengesteld om boeren te stimuleren om maatregelen te treffen om erfafspoeling tegen te gaan. Ook is samen met een aantal boeren een protocol voor het baggeren met de baggerpomp opgesteld. Sinds 2018 meet Delfland samen met een vijftal boeren jaarlijks de waterkwaliteit (chemisch en ecologisch), deze metingen te gebruiken om watersysteemanalyses te voeren om zo een steeds completer beeld te krijgen van de waterkwaliteit in de polder en over de resultaten in gesprek te zijn met de boeren in het MinD-netwerk. Deze activiteiten worden met gemeente Midden-Delfland afgestemd.

Daarnaast sluit het Hoogheemraadschap van Delfland aan bij de subsidieverordening verduurzaming Kringlooplandbouw van de gemeente Midden-Delfland. Hiermee worden boeren beloond voor hun prestaties op het gebied van duurzaamheidsindicatoren zoals opgesteld voor 'On the Way To Planet Proof'. Deze indicatoren komen ook overeen met de kentallen binnen de biodiversiteitsmonitor om stapeling van beloningen mogelijk te maken.

Het agrarisch gebied van Midden-Delfland valt binnen het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden Delfland. Hiervoor hebben alle betrokken gebiedspartijen omliggende gemeenten, Natuurmonumenten, LTO Delflands Groen, Staatsbosbeheer, Midden Delfland Vereniging, provincie Zuid-Holland en Delfland, onder leiding van gemeente Midden-Delfland, een gebiedsvisie met als horizon 2040 opgesteld. Momenteel wordt met dezelfde gebiedspartijen invulling gegeven aan een uitvoeringsprogramma met pilots en projecten die bijdragen aan de gestelde doelen in de gebiedsvisie. Pilot's en projecten op het grensvlak van de thema's Landbouw, Water & Klimaat en Biodiversiteit zullen een bijdrage leveren aan de opgaven in het gebied.

2.2.2 SGBP3 / waterbeheerplan

Deelstroomgebied Rijn West omvat vier Provincies, acht waterschappen, zo'n 150 gemeenten en verschillende rijksinstanties die samenwerken aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). De samenwerking is georganiseerd via het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO), voorbereid door het Regionaal Ambtelijk Overleg (RAO). Samen leggen zij de te behalen resultaten en het uit te voeren maatregelenpakket vast in het Stroomgebiedbeheerplan (SGBP). Het 3e SGBP gaat over de periode 2022-2027. Het SGBP richt zich primair op de KRW-waterlichamen, maar in het 3e SGBP is ook veel aandacht voor maatregelen in het Overig Water (lokaal water). Het Overig Water is al het water dat geen KRW Waterlichaam is. Agrarische bedrijven raken zowel aan dit Overig Water als aan KRW-waterlichamen.

Delfland kent nog geen aparte aanpak voor overig water. De emissie-reducerende maatregelen worden echter zowel in KRW- als Overig water ingezet, omdat binnen Delfland water zich (vrijwel) overal verspreid: emissie-reductie maatregelen in overig water komen dus ten goede aan KRW-waterlichamen. De aanpak van gewasbeschermingsmiddelen in het water en het verbeteren van de ecologische kwaliteit zijn dus ook speerpunten voor dit lokaal Overig Water. De Hierbij streven we naar opschaling en versnelling van het implementeren van effectieve (management) maatregelen om de ecologische en chemische waterkwaliteit te verbeteren.

Na uitvoering van planperiode 2 is de ecologische toestand van de waterlichamen in het gebied Delfland op de meeste punten verbeterd. Evaluaties tonen aan dat maatregelen effect hebben gehad op het beschermen en bevorderen van de waterkwaliteit:

- Door optimalisatie van de waterketen en de effecten vanuit het project 'Emissieloze kas' en lokale initiatieven (w.o. ten dele ook DAW initiatieven) is er een sterke vermindering van de hoeveelheid voedingsstoffen (nutriënten) en milieuvreemde chemische stoffen zoals bestrijdingsmiddelen.
- Door de aanleg van een samenhangend netwerk van nieuwe waternatuur, bestaande uit natuurvriendelijke oevers, vispaaiplaatsen, waterplantzones enz.) is de inrichting van het systeem voor ecologie verbeterd zodat flora en fauna in en om het water zich goed kan ontwikkelen. Dat is belangrijk voor de waterkwaliteit en de biodiversiteit en daarmee voor de kwaliteit van onze gehele leefomgeving.
- Door minder en gericht maaibeleid wordt het beheer in waterlichamen ecologisch geoptimaliseerd zodat watergebonden vegetatie zich gestaag ontwikkelt.
- Door de aanleg van visvriendelijke pompen en vispassages zijn veel vismigratieproblemen opgelost.

Omdat alles met elkaar samenhangt is van essentieel belang dat ook maatregelen in lokaal water genomen worden. Daarom is nauwe samenwerking nodig met gebiedspartners. Zij kunnen in belangrijke mate bijdragen aan het oplossen van de knelpunten die nu nog bestaan in het goed functioneren van de ecologische kwaliteit. Er wordt daarom veel aandacht besteed aan de inbedding van DAW en ANLB in het SGBP3 om de samenwerkingskansen ter verbetering van de waterkwaliteit met de boeren te kunnen benutten (financiële instrumentarium, kennis en projectontwikkeling). DAW en Delfland hebben afgesproken gezamenlijk op te trekken in de gebiedsprocessen van enerzijds SGBP3 als de DAW- impuls en plannen op elkaar aan te sluiten.

Op basis van lopende processen en de uitkomsten van de wateranalyse is, in samenhang met de doelbepaling SGBP3 voor overig water ingeschat hoe ver maatregelen reiken bij het verbeteren van de ecologische kwaliteit t/m 2027. In de zomer van 2021 worden de doelen vastgesteld door de provincies.

Delfland voldoet voor meer dan 98% van het beheergebied aan de provinciale normen voor wateroverlast. Van de ca 500ha waar dat nu niet het geval is, is ca 25% stedelijk gebied, 20% glastuinbouw en 55% grasland. In 2027 wil Delfland voor het hele gebied aan de normen voldoen. Veranderende omstandigheden door klimaatverandering, grondwaterstanden en bodemdaling hebben echter veel invloed op deze kerntaak (en kunnen dat ook hebben voor de waterkwaliteit).

Onderhoud en beheer van het watersysteem is niet voldoende. Het systeem zelf moet worden ingericht op toekomstige ontwikkelingen. Delfland werkt samen met partners in het gebied aan een integrale aanpak om wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen en de toevoer van zoet water te regelen én bij te dragen aan de waterkwaliteit.

2.2.3 Lopende projecten en initiatieven

Gebiedsprocessen zijn bij Delfland een voortdurend proces. Doel van het gebiedsproces is het delen en ophalen van gebiedskennis maar ook om input en commitment te krijgen op de doelen en maatregelen in het SGBP3. In het gebiedsproces is afgestemd met partijen die een verantwoordelijkheid hebben en de waterkwaliteit positief kunnen beïnvloeden, zoals gemeenten, bedrijven zoals tuinders en melkveehouders en natuurbeheerders. Omdat gemeenten vanuit hun wettelijke taken meer mogelijkheden hebben om maatregelen te nemen voor het verbeteren van de waterkwaliteit, is het bestaande Netwerk Schoon en Gezond Water gebruikt. De hoeveelheid nutriënten in het Delflandse water is nog steeds een groot knelpunt. Zowel de glastuinbouwsector als melkveehouderij kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan vermindering van nutriënten.

Netwerk Midden in Delfland (MinD)

Bij de melkveehouderij zit die energie nu vooral in het 'Midden in Delfland' network. Het programma Duurzaam Boer Blijven is een initiatief van LTO Delflands Groen, de gemeente Midden-Delfland, IODS (integrale Ontwikkeling tussen Delft en Schiedam) en de Provincie Zuid Holland. Het is een proeftuin binnen de Innovatieagenda Duurzame Landbouw van de Provincie Zuid Holland.

Het programma bestaat uit drie pijlers: kringloopboeren, jonge boeren en experimenten. Sinds 2008 werken melkveehouders samen aan kringlooplandbouw. In 2015 kwam daar het netwerk voor jonge boeren en jongeren met affiniteit voor de agrarische sector bij. Sinds 2017 is daar ook het innovatienetwerk Midden in Delfland (MinD) bijgekomen. Dit programma verbindt boer en stedeling, producent en consument, platteland en stad. Met nieuwe partners worden toekomstgerichte initiatieven opgepakt. Samen wordt gewerkt aan vernieuwing in onder andere producten, diensten, afzet, communicatie, natuurontwikkeling en bedrijfsvoering.

De afspraak is gemaakt om binnen het DAW gezamenlijk op te trekken met Delfland en Gemeente Midden-Delfland om vanuit DAW geen bijeenkomsten te organiseren of gebieden in te gaan zonder elkaar hierbij te betrekken.

Kringloopboeren Midden-Delfland

Melkveehouders werken al ruim 10 jaar samen in het programma Kringloopboeren Midden Delfland om het agrarisch cultuurlandschap met koe in de wei te behouden en te ontwikkelen en te verduurzamen. Samen met ondernemers, bewoners en verenigingen uit het gebied en uit de stad werken zij aan een economisch vitaal Midden Delfland: een gastvrij landschap met aandacht voor ecologie, economie en recreatie.

Kringloopwijzer

Boeren die deelnemen aan het programma Duurzaam Boer Blijven een kringloopwijzer in. De ingezette lijn naar een gesloten kringloop past binnen de recent gepresenteerde LNV visie om naar 2030 toe te werken naar een gesloten kringloop. Momenteel doen circa 35 melkveehouders mee. Delfland onderzoekt het verband tussen de cijfers in de Kringloopwijzer en de resultaten van de watersysteemanalyse, en betreft daarbij de boeren in het gebied.

Een aantal deelnemende boeren zit in de Holierhoeksepolder, een 'afgebakende polder' waardoor het effect van hun handelen direct kan worden gemeten. Net als de Holierhoeksepolder kennen De Zuidpolder Delfgauw, Polder Berkel en Zouteveense Polder alle een vergelijkbare uitgangssituatie waardoor kennis en ervaring van dit project breder van toepassing kan worden. Boeren kijken hierbij naar wat ze verliezen, Hoogheemraadschap Delfland kijkt wat in het systeem komt.

Meten met de boeren

Eén van de initiatieven uit MinD, onder de pijler kringloopboeren, is de verdiepingsgroep waterkwaliteit waarbij 5 melkveehouders samen met Delfland actief bezig zijn met verbeteren van de waterkwaliteit. Onderdeel van dit programma is het meten van zowel de chemische als de

ecologische waterkwaliteit. De resultaten worden verwerkt in watersysteemanalyses. Na elk meetseizoen worden de resultaten eerst met de betrokken boeren besproken en gekeken welke (aanvullende) maatregelen genomen kunnen worden om emissies te beperken. Vervolgens worden de resultaten

gepresenteerd aan het MINDnetwerk (wanneer de coronamaatregelen dit toestaan)

In het najaar van 2021 wordt het huidige meetplan geëvalueerd en zo nodig bijgesteld. Daarnaast wordt een plan opgesteld hoe meer boeren betrokken kunnen worden.

Subsidieregeling prestaties kringlooplandbouw

Gemeente Midden Delfland stelt sinds de start van het Programma Duurzaam Boer Blijven een subsidie beschikbaar om boeren te stimuleren een bijdrage te leveren aan kringlooplandbouw.

Delfland is voornemens hierbij aan te sluiten. Delfland wil dat bij de uitreiking van de

kringloopcertificaten in april 2021 aankondigen, ongeboeren

In dit programma verdiepen de boeren van de toekomst zich in nieuwe toekomstgerichte verdienmodellen om duurzaam te kunnen blijven boeren in het gebied en benutten ze de kansen die de omliggende steden met zich meebrengen zoals het initiatief Delflandse Vleesmeesters.

Evaluatie subsidieregeling Erfafspoeling

In de periode 2015-2016 én 2018-2019 hebben gemeente Midden Delfland, gemeente Pijnacker-Nootdorp én Delfland een gezamenlijke subsidieregeling opengesteld om boeren te stimuleren om maatregelen te treffen om erfafspoeling tegen te gaan. In totaal hebben 12 boeren mee gedaan, is voor € 100.000 subsidie beschikbaar gesteld en zijn voor € 335.000 maatregelen genomen om erfafspoeling tegen te gaan. In het eerste kwartaal van 2021 wordt de subsidieregeling beperken erfafspoeling 2018-2019 geëvalueerd. Hiervoor worden de deelnemende boeren via een enquête gevraagd hoe ze de deelname hebben ervaren, of ze bereid zijn hierover uitvoeriger in gesprek te komen en de resultaten daarvan voor het bredere MinD-netwerk uit te dragen (wanneer coronamaatregelen dit toestaan).

Prijsvraag biodiversiteit Voorafschepolder

Om de biodiversiteit in het gebied te vergroten wil Delfland samenwerken met partners, boeren en bewoners van de regio. Samen met de gemeente Lansingerland inventariseert Delfland ideeën om de biodiversiteit te stimuleren. De polder is zo ingericht dat het weiland als waterberging kan worden gebruikt. Als het nodig is haalt de boer zijn jongvee binnen en kan er tijdelijk 35.000 m³ aan water vastgehouden worden om wateroverlast te voorkomen. Boeren werken al mee aan het verbeteren van biodiversiteit door hun maaibeheer.

In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van alle lopende DAW-projecten binnen Delfland.

Verhogen waterbewustzijn

Het Water Lab (Citizen science project), opgezet door Science Centre Delft, VP Delta, Delfland en IHE Delft Institute for Water Education, combineert fundamentele kennis en ervaring van samenwerkingspartners en sluit aan bij een gebiedsgerichte aanpak. Bewustwording van de vernieuwde kansen en bedreigingen rondom water en wat de mogelijke handelingsperspectieven zijn staan hierin centraal.

DAW Impuls

De aanpak van Delfland gaat verder dan alleen de KRW-waterlichamen, omdat kansen en bedreigingen voor de waterkwaliteit in die waterlichamen, ook zitten in de haarvaten van het systeem. Aanvullende maatregelen in lokaal water zijn nodig voor het verbeteren en instandhouden van de waterkwaliteit en vergroten van de robuustheid van het watersysteem. Klimaatmaatregelen en ruimtelijke ontwikkelingen leggen een druk op de waterkwaliteit.

In een intensief gebiedsproces wordt sinds 2014 de technische informatie vanuit de systeemanalyse afgestemd met de belangrijkste partijen die vanuit hun eigen taken een verantwoordelijkheid hebben en de waterkwaliteit in het gebied positief kunnen beïnvloeden. De resultaten van deze gebiedsgerichte aanpak in de glastuinbouw zijn zeer positief en de aanpak draagt enorm bij aan het waterbewustzijn van ondernemers en biedt inspiratie voor de aanpak met de melkveehouderij.

Naast de samenwerking tussen Delfland, de collectieven en DAW om te werken aan projecten (zowel kennis als uitvoerend) en initiatieven ter verbetering van de waterkwaliteit en -kwantiteit is er sinds 2019 ook het samenwerkingstraject voor de DAW-Impuls om te komen tot een programmering voor de periode 2022-2027, waarvan dit GAW een stepping-stone in het proces is. Deze impuls-fase is gestart met een werksessie op 4 juli.2019 met Delfland op basis van een vooraf-analyse van DAW. Daarin is de gebiedskennis, wateropgave en mogelijk handelingsperspectief vanuit DAW gepresenteerd en besproken.

De knelpunten die nu nog bestaan in het goed functioneren van de ecologische kwaliteit liggen behalve bij Delfland in belangrijke mate ook bij gebiedspartners: andere (semi)-overheden (provincie, gemeente, rijksoverheid, milieudiensten), de land- en glastuinbouw, recreatie, terrein/natuurbeheerders, overige bedrijven en burgers.

Om richting te geven aan de benodigde maatregelen heeft Delfland aan de hand van die knelpunten samen met gebiedspartners in een aantal plenaire bijeenkomsten richting het SGBP3 en gebiedsgerichte sessies de mogelijke oplossingsrichtingen doorgesproken die ook voor het DAW impuls programma van belang zijn. Op basis hiervan zijn bouwstenen en speerpunten opgesteld. De bouwstenen haken aan op de knelpunten voor de waterkwaliteit en vormen een kapstok voor effectieve maatregelen voor de komende periode. Daarbij neemt Delfland de betrokkenheid van ondernemers op het gebied als uitgangspunt.

Bouwsteen Emissiereductie

- Kringlooplandbouw stimuleren conform de visie van het ministerie I&W en gebiedsaanpak
- Verder uitvoeren en evalueren van het afsprakenkader emissieloze kas voor de tuinbouwsector en per polder inzetten op verdere risicogestuurde aanpak

Bouwsteen Ecologische optimalisatie waterbeheerpraktijk

- Omdat de manier waarop het watersysteem beheerd wordt grote invloed heeft op de ecologie en waterkwaliteit van zowel waterlichaam als overig water moet ook in lokaal water ecologische gemaaid worden
- Sturen met water door lokale optimalisatie van inlaat- en peilregime
- Beter beheer lokale structuren binnen het ecologische netwerk

Bouwsteen ecologische(re) inrichting van het watersysteem

- Versterking robuustheid van het ecologisch netwerk door voltooiing van dat netwerk (SGBP2) en verankering van mogelijke kansen in ruimtelijke ontwikkelingen door daar in een zo vroeg mogelijk stadium bij betrokken te zijn en te adviseren.
- Versterken beheer in ecologische zones

Bouwsteen anticiperen op de toekomst

- Inspelen op ruimtelijke ontwikkelingen rond klimaatadaptatie, adaptatie gebiedsontwikkelingen en verkleining broeikasemissies om achteruitgang te voorkomen en/of kansen te pakken voor waterkwaliteit .
- Beleidsbeïnvloeding voor het creëren van een positievere uitgangssituatie bij diverse beleidsthema's als de aanpak van luchtkwaliteit, ontwikkeling van kringlooplandbouw, energietransitie, woningbouwopgave en de aanpak van bodemdaling.

De generieke speerpunten gaan over de randvoorwaarden voor het nemen van maatregelen en zien vooral op organisatorische en maatschappelijke aspecten. Effectieve samenwerking met gebiedspartners is essentieel, zowel extern als intern.

Een ander belangrijk speerpunt is het vergroten van het bewustzijn op het belang van voldoende schoon en gezond water. Citizen Science vormt daarbij een belangrijk middel.

Kennisontwikkeling, samen met gebiedspartners en implementatie daarvan blijft belangrijk, vooral op het gebied van klimaatadaptatie en nieuwe ontwikkelingen zoals de energietransitie.

3. Wateropgaven landelijk gebied

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de agrarische wateropgave geschetst en voor zover bekend wordt het handelingsperspectief beschreven. Tijdens de werksessie met Delfland (dd. 4 juli 2019) is gesproken over de SGBP3 / DAW-opgave(n). Dit heeft geleid tot het aanwijzen van gebieden met een prioritaire opgave, zie §3.2. Deze gebieden* zijn op kaart aangegeven, en voor zover bekend ook de mogelijke oplossingen.

Per gebied worden in de hiernavolgende beschrijving de gegevens gepresenteerd die de basis vormen voor de GAW-analyse, een beschrijving van de opgaven waarbij de volgende indeling wordt aangehouden:

- Gebiedsbeschrijving (bodem en hydrologie);
- Landbouwsector** om inzicht te krijgen in de belangrijkste sectoren die in het gebied aanwezig zijn;
- Agrarische wateropgave: KRW (nutriënten) opgave van waterlichamen en overige wateren, indien van toepassing aangevuld met visie van het waterschap op de agrarische wateropgave: waterkwaliteitsbeelden, ecologie etc.;
- Analyse en een handelingsperspectief met maatregelen.

* De gebieden zijn tijdens de werksessie globaal op kaart gezet als gebied met een urgentie voor DAW. Waar mogelijk zijn ze bij de uitwerking nader ruimtelijk afgebakend op basis van de opgave (N en/of P) landgebruik, bodem. Bij de uitwerking wordt uitgegaan van deze geschetste grens en de berekende arealen zijn gebaseerd op dit gebied.

** Onder de beschrijving van de landbouwsector staat een tabel met de oppervlakteverdeling van het grondgebruik (BRP 2016) binnen het deelgebied, uitgesplitst naar sector en mate van uitspoelingsgevoeligheid van de gewassen¹. Binnen een sector is onderscheid gemaakt naar het type gewas:

- bij veehouderij wordt onderscheid gemaakt in de categorieën , permanent grasland, tijdelijk grasland en snijmais waarbij tijdelijk grasland en mais het meest uitspoelingsgevoelig zijn.
- voor akkerbouw zijn er 3 klassen:
 - o 'hoog' is het meest uitspoelingsgevoelig en bestaat uit teelten als pootaardappelen en diverse tuinbouwgewassen.
 - o 'matig' bestaat uit teelten als consumptie aardappelen en zomertarwe.
 - o 'laag' uit veelal extensieve teelten en rustgewassen.
- De klasse 'natuurterrein' betreft agrarische percelen die als natuur worden beheerd. Deze (mogen) worden bemest tot 170 kg stikstof en 70 kg fosfaat. Niet agrarische natuur is niet in de tabel opgenomen.

Voor een toelichting / aanvullende informatie op de hierna beschreven wateropgave is in de 'DAW vooraf-analyse' (RVO, 2018) meer informatie te vinden². Waaronder gebiedsbeschrijvingen, beschrijving van een handelingsperspectief, voorbeelden van maatregelen met toelichting en kaarten (uitspoelingsrisico van stikstof en fosfaat, overschrijding gewasbeschermingsmiddelen, opbouw bodem en grondwatertappen, etc.).

¹ De basis hiervoor is een door RVO, op basis van expert judgement, opgestelde lijst van de mate van uitspoelingsgevoeligheid per gewas. RVO, 2018.

² Dit varieert per vooraf-analyse: soms is het hele waterschap beschreven, soms (op verzoek van het waterschap) een of enkele deelgebieden. Gebieden uit de werksessie vallen veelal niet een-op-een samen met de gebieden uit de vooraf-analyse.

3.2 Focusgebieden voor Delfland

In dit hoofdstuk worden per deelgebied factsheets gepresenteerd met daarin de opgaven, de herkomst van de problemen en het mogelijke handelingsperspectief vanuit de DAW. Voor het beheergebied van Delfland zijn in de DAW-werksessie twee gebieden aangewezen (zie figuur 1):

- Midden Delfland
- Glastuinbouwgebied Westland.

Bestuurlijk is vastgelegd dat de focus op waterkwaliteit niet alleen op het KRW-lichaam ligt, maar op alle wateren in het beheersgebied (voor zover het emissies betreft). De Holierhoekse en Zouteveense polder is hierin het meest agrarisch en heeft draagvlak vanuit het programma MinD.

figuur 1 Overzicht deelgebieden

3.3 HHD 0: Generieke opgaven

Inzicht in de waterkwaliteitsopgave

Delfland zet in op ondersteuning en uitbouwen MinD in de Holierhoeksepolder. De ervaringen en resultaten die daar worden opgedaan moeten een voorbeeld zijn voor de overig gebieden.

Waterkwantiteit

Er is nu geen knelpunt voor wat betreft wateraanvoer. Voor het huidige gebruik is er voldoende water beschikbaar. Door de klimaatverandering en mogelijk aanvullende vraag voor het veenweidegebied is dit in de toekomst mogelijk niet meer het geval.

Nutriënten en waterkwaliteit

Wat betreft nutriënten zijn met name de doelen voor fosfor in de polderlichamen aangepast omdat een belangrijke bron voor fosfor niet of nauwelijks beïnvloedbaar is, de zogenaamde natuurlijke achtergrondbelasting. Dit is in het bijzonder het geval in de Holierhoekse en Zouteveense polder vanwege de aanwezigheid van veenpakketten en de interactie tussen de waterbodem en het water (nalevering). De aanwezigheid van veenpakketten en de nalevering in de omliggende polders is ook de reden dat het doel voor fosfor in de Boezem Midden-Delfland is aangepast. In de overige boezemwaterlichamen blijft het doel voor fosfor gelijk aan SGBP2.

Het doel voor stikstof wordt op basis van betere inzichten in de nutriëntendynamiek voor de waterlichamen boezem Westland, boezem Midden-Delfland, polder Berkel, de Holierhoekse en Zouteveense polder en de Zuidpolder van Delfgauw minimaal bijgesteld (van 1,8 mg/l naar 2,0 mg/l), met geen noemenswaardige consequenties voor de ecologie. Het doel van 1,8 mg/l voor de boezem Schie en Haaglanden wordt wel gehandhaafd. De stikstofconcentraties zijn in de huidige toestand lager dan in de rest van het gebied. Dit komt door het relatief grote aandeel stedelijk gebied en de beperkte oplading vanuit de waterbodem.

Voor wat betreft de overige biologie ondersteunende parameters wordt een aanpassing gedaan van de zuurgraad (met een klassegrens verschuiving: 6,5 - 8,5 naar 6,5 - 9) voor de boezem Midden-Delfland en de Holierhoekse en Zouteveense polder. Deze aanpassing hangt tevens samen met de aanwezigheid van veenpakketten en de nalevering van de bodem.

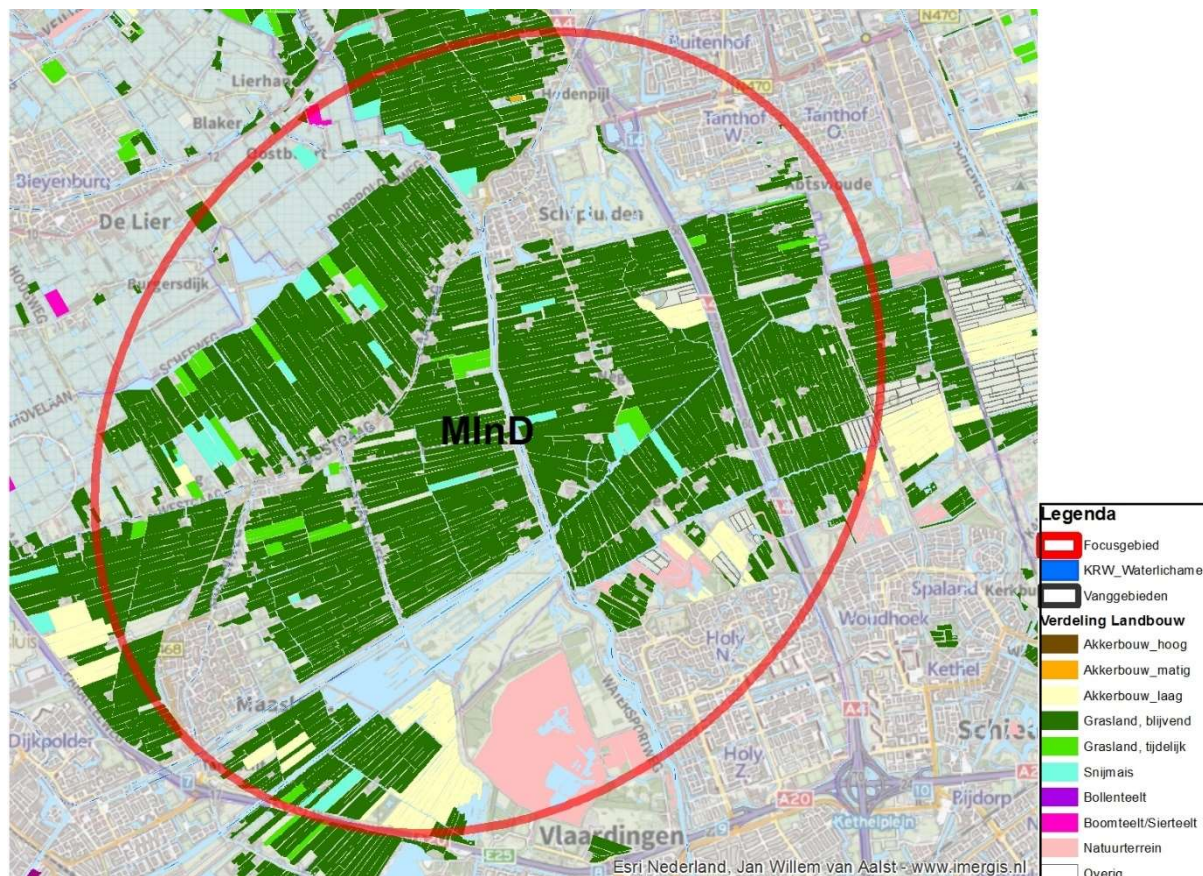
Bodemdaling

Het thema bodemdaling is geen onderdeel van DAW, maar heeft op het niveau van maatregelen wel raakvlakken. In Delfland hebben enkele boeren - als pilot - OWD aangelegd. Vanwege de geringe hoeveelheid versnipperd veen is stelt Delfland dat op gebiedsniveau OWD waarschijnlijk niet effectief is. Het beleid van Delfland is dat voor passieve OWD geen melding of vergunning nodig is. Voor actieve OWD volstaat alleen een melding. Delfland kijkt met belangstelling uit naar de eerst resultaten van de pilots uit andere gebieden in het kader van het Nationaal Onderzoek Broeikasgassen Veenweiden en wil voor verder beleidsontwikkeling dit onderzoek afwachten (verwachting resultaten in 2024) over effectiviteit, zoetwatervraag, emissies nutriënten etc.

3.4 Delfland 01: MinD

3.4.1 Gebiedsbeschrijving

Het groene gebied van Midden Delfland ligt globaal tussen Vlaardingen, Schiedam, Pijnacker-Nootdorp, Delft en gemeente Westland. De bodem in dit gebied bestaat uit een afwisseling van zeekleigronden en veenbodems. Het gebied bestaat uit een aantal polders met eigen water aan- en afvoer naar Delflands Boezem. Een dicht netwerk van perceelsloten en hoofdwatgangen zorgt voor het peilbeheer, een beperkt deel van de percelen is gedraineerd. Met de meest voorkomende grondwatertrappen IIa en IIIb is het gebied relatief nat.

Figuur 2 gebied Midden Delfland met grondgebruik

Het belangrijkste waterlichaam in dit gebied is de Holierhoekse en Zouteveensepolder. De Westboezem ligt deels in het gebied maar strekt zich verder uit over het beheergebied van HDD.

3.4.2 Landbouwsector

In Figuur 2 is het grondgebruik weergegeven. Duidelijk is dat het gebied vooral grasland heeft als grondgebruik. Het betreft grotendeels blijvend grasland met enkele percelen snijmais.

3.4.3 Agrarische wateropgave

Nutriënten

tabel 1 Overzicht KRW oordeel 2019.

KRW Waterlichamen	KRW oordeel N	KRW oordeel P
Holierhoekse en Zouteveense polder	matig (<3,6 / <1,8)	ontoereikend (<1,5 / <0,3)

Tussen de haken staan het (KRW-oordeel / KRW toetswaarde)

De Slinksloot (Holierhoekse en Zouteveense polder) is een KRW-lichaam met een opgave voor zowel fosfor en stikstof. Ook in de meetpunten in de overige watergangen worden concentraties gemeten die boven de KRW toetswaarde liggen. Met name de zomergemiddelden voor fosfor liggen ruim boven de KRW toetswaarde.

Delfland heeft bestuurlijk vastgelegd dat de focus op waterkwaliteit niet alleen op KRW-lichaam ligt, maar op alle wateren in het beheersgebied. De Slinksloot heeft volgens Delfland prioriteit boven andere gebieden, daarnaast is er draagvlak vanuit het programma MinD.

Waterkwantiteit

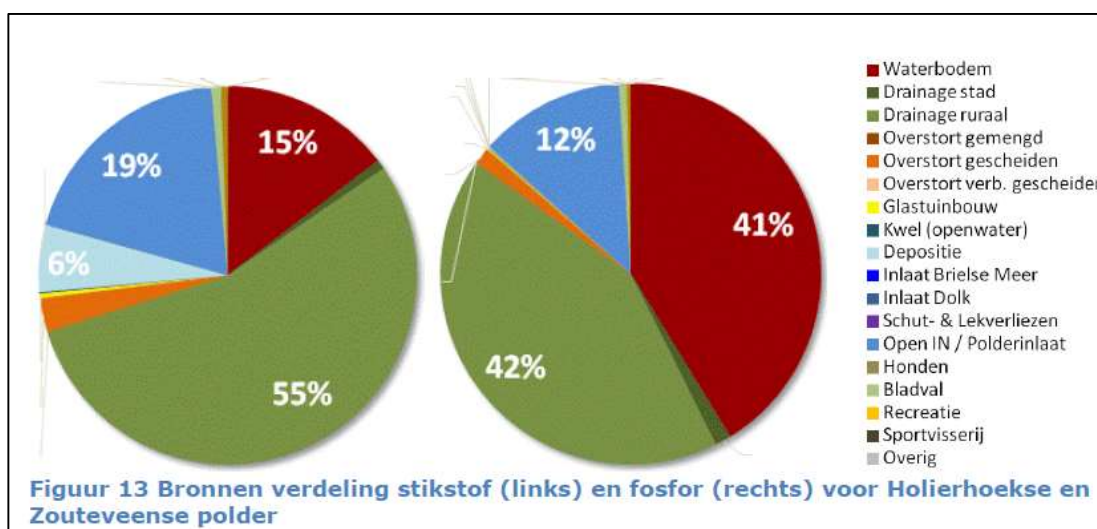
Naast een nutriëntenopgave speelt de bodemdalingsproblematiek in een groot deel van het beheergebied. Vanwege de grote variatie in de ondergrond met kreekruigen en een afwisseling van klei- en veenlagen is er een grote variatie in de snelheid van bodemdaling, zelfs op perceelniveau.

Gewasbeschermingsmiddelen

Ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen is er geen knelpunt aanwezig. De instroom van gewasbeschermingsmiddelen via inlaat vanuit de boezem kan niet aan agrariërs worden toegewezen.

3.4.4 Analyse Landbouwopgave

In het kader van het KRW programma 2016-2021 heeft Delfland een analyse gemaakt van de fosfor en stikstof bronnen die de waterlichamen belasten. De analyse voor de Holierhoekse en Zouteveense polder is hieronder in figuur 3 weergegeven.

figuur 3 Herkomst bronnen voor de Holierhoekse en Zouteveense polders (links: stikstof, rechts: fosfor)

In 2019 heeft Delfland een nadere analyse uitgevoerd van de herkomst van stikstof per polder. De resultaten hiervan voor de polders in Midden Delfland zijn opgenomen in bijlage 2.

Herkomst fosfor:

- Herkomst fosfor is alleen t.b.v. het KRW programma bepaald, zie figuur 3. 42% wordt gekenmerkt als 'drainage ruraal'. Verder draagt de waterbodem voor 41% bij aan fosfor. Het is onduidelijk hoe actuele en historische bemesting en de nalevering uit de (land)bodem en kwel hier aan bijdragen.

Herkomst stikstof:

- Herkomst stikstof is zowel bepaald t.b.v. het KRW programma 2016-2021 (figuur 3) als per polder in 2019 (bijlage 2). Uit figuur 3 blijkt dat 55% afkomstig is uit drainage ruraal. De stoffenbalansen per polder geven een meer gedifferentieerd beeld van de herkomst. Het aandeel drainage agrarisch varieert naar gelang het aandeel van het agrarisch grasland in de polder ten opzichte van stedelijk gebied en areaal glastuinbouw. In de Holierhoekse en Zouteveense polder is dit aandeel vergelijkbaar met figuur 3 waarbij 44% aan de landbouw is toe te schrijven en 10% aan natuurgronden.

3.4.5 Handelingsperspectief

Het gebied heeft grote overschrijdingen voor fosfor in het oppervlaktewater. Fosfor komt vooral vanuit de land- en waterbodem. Nalevering vanuit de landbodem is slechts beperkt te beïnvloeden door de landbouw. Vernatten om bodemdaling tegen te gaan vermindert de uitstoot van nutriënten. Tegelijkertijd dient dit samen te gaan met verminderen van de mestdruk omdat de bodem dan minder meststoffen kan opnemen. Ook slootkantbeheer en het tegengaan van vertrappen van de oevers door melkvee kan bijdragen aan vermindering van de fosforbelasting.

Reductie van stikstof (met actuele bemesting als hoofdbron) is kansrijk door het verder uitrollen van de lopende projecten en initiatieven als Kringloopboeren en MinD. Door het natte karakter is er weinig ruimte om stikstof te bufferen. Teveel zal doorslaan richting drainage.

Delfland ziet allereerst een strategie voor zich om met 1 verhaal naar het gebied te communiceren over de opgave en heeft daarbij de hulp van het DAW-team nodig om de agrariërs te motiveren maatregelen te nemen. Niet zozeer wat maatregelen betreft, dit wordt pas later in het proces belangrijk. Binnen DAW hangt het toch vooral van de ondernemer af welke maatregelen hij/zij wenselijk en/of haalbaar acht. In onderstaande tabel staan toch enkele voorbeelden van maatregelen waar je aan kan denken bij het reduceren van de nutriëntenbelasting.

tabel 2 Overzicht van het handelingsperspectief voor Midden Delfland

Oplossingsrichting	Maatregelen
Verbeteren bewustwording / kennisuitwisseling.	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht voor sluiten van de mineralenkringloop via het MinD netwerk, - Samen met de boeren meten en resultaten delen met MinD-netwerk - Gegevens van Kringloopwijzer, waterkwaliteitsmetingen en watersysteemanalyses met elkaar verbinden
Hydrologische maatregelen.	<ul style="list-style-type: none"> - Op juiste tijdstip vernatten om bodemdaling tegen te gaan vermindert de uitstoot van nutriënten. Tegelijkertijd dient dit samen te gaan met verminderen van de mestdruk omdat de bodem dan minder meststoffen kan opnemen.
Tegengaan oppervlakkige afspoeling.	<ul style="list-style-type: none"> - Maatregelen tegen erfafspoeling - Slootkantbeheer en het tegengaan van vertrappen van de oevers door vee. - Bufferstrook
Hergebruik van nutriënten.	<ul style="list-style-type: none"> - Gebruik van baggerpomp/toepassen van ecologisch slootschonen

4. Literatuur

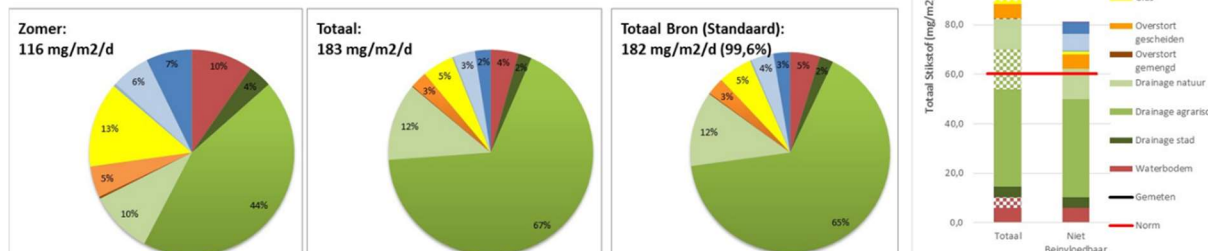
- Hoogheemraadschap Delfland, KRW-programma Delfland 2016-2021, WBP5.
- Concept KRW programma Delfland 2022-2027
- Vooraf-analyse_Hoogheemraadschap Delfland concept 11.07.2018, RVO.
- Gebiedsvisie Midden Delfland® 2025
- Gebiedsvisie 2040 Bijzonder Provinciaal Landschap Midden Delfland, 2021
- LOP Midden Delfland 2025
- Watervisie Delfland

Bijlage 1. Resultaatkaart werksessie 4 juli 2019

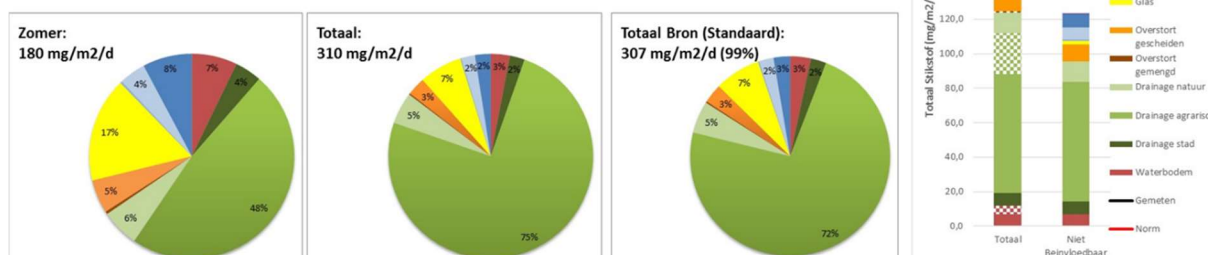

Bijlage 2. Bijlage stoffenbalansen

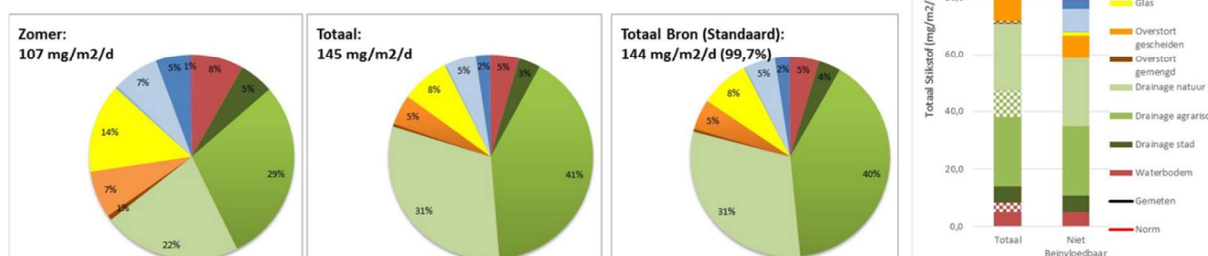
Holierhoekse en Zouteveense polder - stikstof

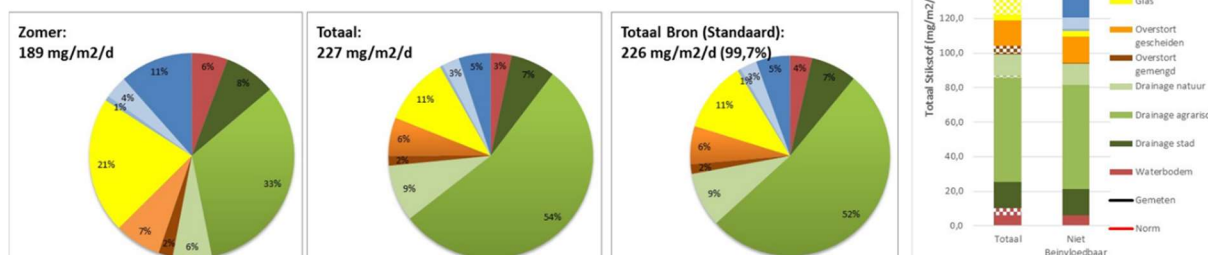
Duifpolder- stikstof

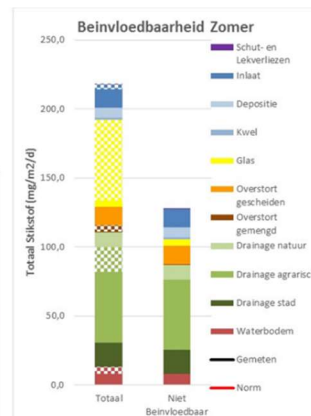
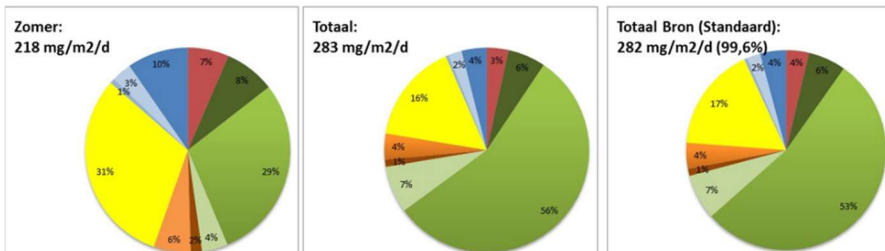
Noord Kethelpolder - stikstof

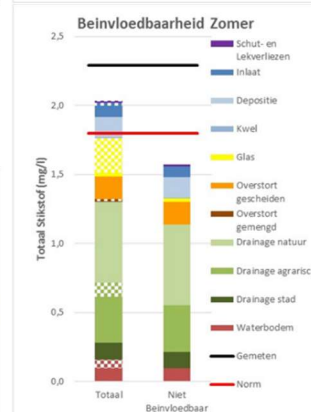
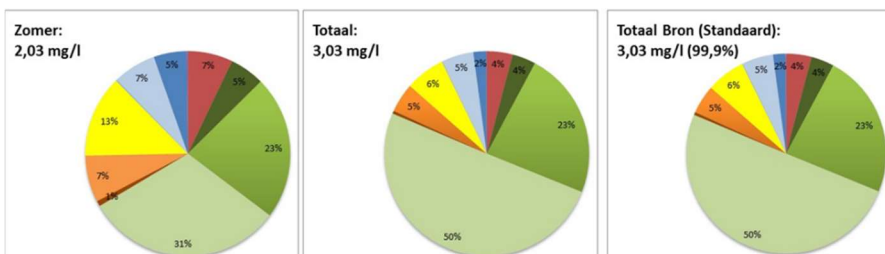
Dijkpolder - stikstof

Commandeurpolder - stikstof

Lage Abstwoudse polder buitengebied - stikstof

Bijlage 3. landgebruik per deelgebied

De kaarten met teelten en herkomst nutriënten van de verschillende deelgebieden zijn digitaal in hoge resolutie meegestuurd (pdf-bestanden).

Bijlage 4. DAW projectenlijst DAW projectenlijst

Projectnaam	Status voortgang	Aantal betrokken boeren	Grondsoort	Sector	Datum actualisatie	Projectdoel
Projecten met andere waterschappen						
Proeftuin Veenweiden	Afgerond	108	veen	melkveehouderij	01-jan-20	nutriënten
Veldleeuwerik: diverse teelten akkerbouw	Afgerond	390	gemixt	akkerbouw	01-dec-20	nutriënten; gewasbescherming; anti-verdrogging; vernatting; adaptatie
Koeien en Kansen	Uitvoering		gemixt	melkveehouderij		nutriënten
Maatlat Schoon Erf	Uitvoering	100	gemixt	melkveehouderij	01-jul-19	nutriënten; gewasbescherming
Dialogo toekomstperspectief landbouw op dalend veen (onderdeel SABE regeling)	Voorbereiding	30	veen	melkveehouderij	01-dec-20	adaptatie
Projecten binnen Delfland						
Erfafspoeling Midden Delfland	Afgerond	54	veen	melkveehouderij	01-feb-17	nutriënten
Natuurvriendelijke oevers pilot Commandeurshof	Afgerond	5	veen	melkveehouderij	24-jul-18	nutriënten
Vervolg Erfafspoeling Midden Delfland	Afgerond	10	veen	melkveehouderij	01-okt-20	nutriënten
Subsidieregeling waardering prestaties studietoelagen kringlooplandbouw Midden-Delfland 2020	Afgerond		veen	melkveehouderij	01-dec-20	nutriënten
Duurzaam Boer Blijven Midden-Delfland	Uitvoering	50	veen	melkveehouderij	01-dec-20	nutriënten; adaptatie

Bijlage 5. Overzicht landelijke programma's, Europese richtlijnen en DAW gerelateerde maatregelen (niet limitatief)

Deltaprogramma Zoetwater,

DAW gerelateerde maatregelen:

- Verbeteren bodemstructuur
- Efficiënter beregenen
- Water bergen en vasthouden
- Optimalisatie gewaskeuze

<https://www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma/gebieden-en-generieke-themas/zoetwater/factsheets-deltaprogramma-zoetwater>

https://deltaprogramma2019.deltacommissaris.nl/4.html#h4_2

Beleidsstafel Droogte:

DAW gerelateerde maatregelen:

- klimaatbestendig water- en landgebruik
- water langer vasthouden

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/12/18/eindrapportage-beleidsstafel-droogte>

Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten,

DAW gerelateerde maatregelen:

- Weerbare planten
- weerbare rassen
- weerbare teeltsystemen
- precisie-landbouw

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/04/16/toekomstvisie-gewasbescherming-2030-naar-weerbare-planten-en-teeltsystemen>

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie,

Actieprogramma landbouw en natuur

<https://ruimtelijkeadaptatie.nl/@221020/droogte-zandgebieden/>

Klimaatakkoord, document C4 Landbouw en landgebruik:

DAW gerelateerde maatregelen:

landgebruik gericht op:

- veenweidegebieden;
- bomen, bos en natuur;
- landbouwbodems en vollegrondsteelt.

<https://www.klimaatakkoord.nl/landbouw-en-landgebruik>

Nationaal Programma Landbouwbodems,

DAW gerelateerde maatregelen:

- bemesting en koolstofvastlegging
- tegengaan of voorkomen van ondergrondverdichting
- het reduceren van afspoeling, verhogen van watervasthoudend vermogen

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/04/25/gezonde-bodem-basis-voor-kringlooplandbouw>

Aanpak Stikstof

DAW gerelateerde onderwerpen:

- verbeteren waterkwaliteit en -kwantiteit
- beweiden bemesten
- gebiedsgerichte aanpak
- omschakelfonds
- coaches

<https://www.aanpakstikstof.nl/>

IBP Vitaal Platteland

DAW gerelateerde onderwerpen:

- Veenweiden
- Landbouw
- Bodem
- Teelten
- Mest en emissies
- Robuust watersysteem
- Gebiedsaanpak

<https://www.werkplaatsvitaalplatteland.nl/home/over-ibp-vitaal-platteland/ibp-vitaal-platteland/>

Deltaplan Biodiversiteit

DAW gerelateerde onderwerpen:

- Vitale bodem
- waterkwaliteit

<https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/>